

Terveyskeskukset tienhaarassa

Useimmat meistä eivät taida muistaa, kuinka terveydenhuoltomme toimi 1960-luvulla. Lääkärیتیheys oli Suomessa Euroopan alhaisin yhdessä Turkin ja Albanian kanssa. Sodan jälkeen uudistettu sairaalaverkosto satoi 90 prosenttia niukasta lääkäryövoimasta. Väestön elinajanodotteen kasvu hidastui, kun sydän- ja verisuonisairauskuolleisuus oli maailman korkeimpia ja keuhkosityöpäluvut olivat huipussaan. Kansalaiset kuolivat elintapoihin liittyviin sairauksiin, joiden loppuvaiheen hoitoon sairaaloilla oli vähän annettavaa.

Epäsuhta kansanterveyden ja palvelujärjestelmän välillä oli lähtökohta terveyskeskusmallin luomiselle. Vuoden 1972 kansanterveyslain mukaan jokaisen kunnan tuli koota sairaanhoito ja ehkäisevät palvelut yhdeksi kokonaisuudeksi. Terveyskeskuksesta syntyi nopeasti laaja-alainen konsepti, jonka kaltaiseen palveluintegraatioon nyt pyritään lukuisissa maissa.

Kansanterveyslain toimeenpano oli kansainvälisestikin harvinainen esimerkki voimavarojen voimakkaasta siirrosta lähellä väestöä toimiviin peruspalveluihin. Prosessin myötä 1960-luvun perässäkulkijasta tuli WHO:n nimeämä ”pilot country”, edelläkävijä.

Parikymmentä vuotta kansanterveyslain säätämisen jälkeen terveydenhuollon dynamiikka muuttui. Siihen asti palvelujen kehittäminen oli valtion ja kuntien yhteishanke, jossa kunnallisen palvelujärjestelmän voimavaroja kohdennettiin kansallisen suunnittelujärjestelmän pohjalta. Vuonna 1993 valtionosuuksien korvamerkinnyt poistettiin, ja kunnat saivat itsenäiset valtuudet päättää voimavarojen käytöstä.

Viime vuosien aikana perusterveydenhuolto on monimuotoistunut. Yritykset tuottavat osan kunnallisista peruspalveluista, ja työterveyshuolto on kasvanut voimakkaasti. Sairaalat ovat menestyneet hyvin, mutta terveyskeskusten kyky palvella on ollut koetuksella. Ehkäisevistä palveluista ja kotihoidon lisäämisestä on kyetty pitämään kiinni melko hyvin, mutta jonotusajat lääkärinvastaanotolle ovat karanneet monin paikoin kestäättömän pitkiksi. Keväällä 2013 kolmannes väestöstä asui kunnassa, jossa vastaanottoaika täytyi odottaa vähintään viisi viikkoa.

Terveyskeskuksilla on takanaan upea historia. Menestys tulevaisuudessa edellyttää nyt kunnianhimoisia kansallisia päätöksiä, aivan kuin kansanterveyslakia säädettäessä 40 vuotta sitten.

Juha Teperi

johtava asiantuntija

Palvelujärjestelmän kehittäminen ja ohjaus -yksikkö

etunimi.sukunimi@thl.fi

(Kuvaaja: Harriet Bruce)